

**ОСОБЛИВОСТІ ТЕХНОЛОГІЧНОГО ПРОФІЛЮ НАВЧАННЯ УЧНІВ
ЗАГАЛЬНООСВІТНЬОЇ ШКОЛИ**

У статті розглядаються особливості організації технологічного профілю навчання учнів загальноосвітньої школи у контексті інженерної підготовки майбутніх учителів трудового навчання. Розкриті поняття "профільне навчання", виявлені цілі, форми допрофільної підготовки та профільного навчання учнів.

Ключові слова: профільне навчання, допрофільна підготовка, освітня галузь "Технології", практично-орієнтовані курси.

В умовах актуалізації підготовки молодого покоління до роботи у матеріальній сфері виробництва необхідно виявити особливості впровадження та реалізації технологічного профілю навчання у старших класах загальноосвітнього навчального закладу, з'ясувати місце інженерної підготовки у структурі профільного навчання.

Мета статті. Для вирішення даного завдання необхідно розкрити поняття "профільне навчання", виявити цілі, суспільний запит, форми допрофільної підготовки та профільного навчання за технічним профілем.

Постановка проблеми, її зв'язок з важливими завданнями. Головною метою навчання в освітній галузі "Технології" є підготовка учнів до самостійної трудової діяльності, розвиток і виховання широко освіченої, культурної, творчої й ініціативної особистості.

Разом з тим, освітня галузь "Технології", як така, що найбільше пов'язана з практичною діяльністю учнів (передбачається, що 70-75 % навчального часу буде приділено практичній роботі), повинна сприяти підготовці учнів до активної участі в житті суспільства, в організації та роботі трудових колективів і в сім'ї, як основному осередку суспільства. Це передбачає:

– політехнічний розвиток молоді, ознайомлення її з основами техніки, сучасними перспективними технологіями перетворення матеріалів, енергії та інформації з урахуванням економічних, екологічних і підприємницьких знань, соціальних наслідків використання технологій;

– творчий та естетичний розвиток учнів, зокрема, в процесі виконання проєктів та художньої обробки матеріалів;

– оволодіння учнями загальнотрудовими вміннями та навичками, у тому числі культури праці, людських стосунків і безконфліктного спілкування, необхідних для життя в колективі, сім'ї;

– забезпечення учням можливостей самопізнання, вивчення світу професій, набуття практичного досвіду елементів професійної діяльності з метою обґрунтованого професійного самовизначення;

– формування знань та вмінь використовувати засоби і шляхи перетворення матеріалів, енергії та інформації в кінцевий споживчий продукт або послуги в умовах обмеженості ресурсів і свободи вибору;

– підготовку учнів до усвідомленого професійного самовизначення в рамках диференційованого навчання та гуманного досягнення життєвих цілей;

– формування творчого ставлення до якісного здійснення трудової діяльності;

– розвиток різнобічних якостей особистості та здібностей професійної адаптації до мінливих соціально-економічних умов.

Відповідно до цих цілей необхідно формувати в учнів якості творчо мислячої, що активно діє і легко адаптується особистості, які необхідні для діяльності в нових соціально-економічних умовах, починаючи від визначення потреб у продукції до її реалізації. Для цього учні повинні бути здатні:

1) визначати потреби в тій чи іншій продукції або послугі й можливості своєї участі в їх виробництві;

2) знаходити і використовувати необхідну інформацію;

- 3) висувати ідеї вирішення виникаючих завдань (розробка конструкції та вибір технології);
- 4) планувати, організовувати і виконувати роботу (налагодження устаткування, операторська діяльність);
- 5) оцінювати результати на кожному з етапів, коректувати свою діяльність і виявляти умови реалізації продукції.

Виклад основного матеріалу дослідження. Оволодіння загальношкільними вміннями та навичками передбачає засвоєння учнями загальних принципів планування та організації трудового процесу в усіх сферах людської діяльності. Проте, питання організації робочого місця, використання інструментів, робочих машин і вимірювальних приладів, виконання вимог техніки безпеки в процесі конкретної трудової діяльності вже пов'язані з конкретними технологіями. Перелік таких технологій в даний час неосяжний, тому в рамках освітньої області необхідно обмежитися лише деякими сучасними та перспективними технологіями перетворення матерії, енергії, інформації.

У процесі викладання освітньої галузі "Технології" вчитель трудового навчання спрямовує свої дії на вирішення наступних завдань:

- сформулювати в учнів політехнічні знання про основні, найбільш поширені та перспективні технології і систему розумових, сенсорних і фізичних дій;
- ознайомити з основами сучасного виробництва та сферою послуг;
- розвивати самостійність і здатність учнів вирішувати творчі та винахідницькі завдання;
- забезпечити здійснення учнями самопізнання, вивчення різноманіття професій, виконання професійних проб з метою адекватного професійного самовизначення;
- здійснити виховання працьовитості, підприємливості, колективізму, людяності і милосердя, обов'язковості, чесності, відповідальності і порядності, культури поведінки і безконфліктного спілкування (моральне виховання);
- виховувати дбайливе ставлення до природи та природних ресурсів, формувати екологічно активну життєву позицію в процесі навчально-трудової діяльності (екологічне виховання);
- оволодіти основними поняттями ринкової економіки, менеджменту і маркетингу і вмінням застосовувати їх при реалізації власної продукції та послуг (підприємницька культура);
- використовувати як об'єкти праці споживчі вироби і оформляти їх з урахуванням вимог дизайну та декоративно-прикладного мистецтва для підвищення їх конкурентоспроможності при реалізації, розвивати художню ініціативу дитини (естетичне виховання);
- прищепити первісні життєво необхідні знання та вміння вести домашнє господарство та економіку сім'ї.

Предметна спрямованість навчання – вчити якісної праці зі створення споживчої продукції і послуг у вигляді проектів від ідеї до її втілення з урахуванням вимог дизайну, економіки та екології, розширити політехнічний кругозір учнів, сприяти розвитку їх творчих здібностей і допомогти їх професійному самовизначенню.

Таким чином, можна зробити висновок про значний потенціал освітньої галузі "Технології" в аспекті підготовки школярів до входження в суспільство і створення умов для їх творчого саморозвитку. Проте, в нових варіантах освітніх стандартів для загальноосвітніх навчальних закладів не передбачається обов'язкове вивчення "Технологій" у старших класах. При цьому розробники стандартів виходять із переконання в тому, що не можна вивчати технологію "взагалі", поза конкретною сферою продуктивної діяльності людини. У результаті учні, які вибирають так звані академічні профілі, не будуть отримувати знань про основи сучасних технологічних процесів, у них не будуть сформовані основи технологічної культури.

Технологічне профільне навчання, що включає такі спеціалізації: інформатика, виробничі технології, проектування і конструювання, дизайн, транспорт, менеджмент, побутове обслуговування, народні ремесла та інші, передбачає поглиблене вивчення старшокласниками основ будь-якого з видів сучасного виробництва і оволодіння спеціальними знаннями на рівні початкової професійної освіти.

Аналіз розроблених для цих профілів навчальних планів показує, що обсяг годин, що відводяться на конкретні технології для цієї групи профілів, недостатньо великий для

формування навичок, властивих фахівцям конкретних кваліфікацій, хоча і достатній для розширення уявлень учнів про світ професій. У такій ситуації стає важливою роль курсів за вибором, що становлять варіативний компонент шкільних профілів. Їх вивчення може сприяти вирішенню завдань соціалізації випускників шкіл, розвитку їх ключових компетентностей тощо, без зниження при цьому рівня доступності освіти та без обмеження вибору [1].

Курси за вибором, що розраховані на допрофільну підготовку в 8-9 класах, повинні допомогти учням вибрати профіль у старшій школі, вибрати професію при вступі до освітніх установ професійної освіти.

Такі практично-орієнтовані курси можна умовно розбити на три групи.

До *першої* групи можна віднести курси, спрямовані на освоєння ряду ключових компетентностей "надпрофесійного" характеру, тобто таких компетентностей, які необхідні практично в будь-якій діяльності (навіть не обов'язково – професійній). До такого роду компетентностей відносять звичайно здатність до комунікацій, уміння вирішувати проблеми, працювати в команді, використовувати інформаційні технології тощо.

До *другої* групи курсів за вибором цього напрямку відносяться курси, що ставлять своїм завданням ввести учнів в атмосферу конкретних, але таких, що широко застосовуються, видів професійної діяльності. Доцільність їх вивчення в даному випадку визначається загальновизнаним значенням цих видів діяльності, їх самостійним значенням у більшості практичних застосувань трудового потенціалу працівника незалежно від рівня розв'язуваних професійних задач.

До *третьої* групи курсів цього розділу що, найбільш повно відповідають завданням профільної та професійної орієнтації, відноситься навчально-методичний комплект для профільної та професійної орієнтації в 8-11 класах загальноосвітнього навчального закладу.

Аналіз сутності технологічного профілю навчання дозволяє визначити зміст діяльності вчителя трудового навчання в його реалізації. Вважаємо, що воно має включати як основні напрямки організацію допрофільної підготовки учнів 8-9 класів та здійснення профільного навчання старшокласників.

Організація допрофільної підготовки включає здійснення профільної орієнтації:

- інформування учнів про можливості профільного навчання, типи та рівні професійної освіти, шляхи подальшого професійного становлення на післяшкільному етапі;
- попередню діагностику інтересів, схильностей, здібностей, освітнього запиту школярів з урахуванням думки їхніх батьків;
- відстеження результативності допрофільної підготовки. Основними формами допрофільної підготовки є курси за вибором, що мають профінформаційний характер, гурткові заняття і різні форми позакласної роботи.

Профільне навчання здійснюється відповідно до навчального плану, що включає базові загальноосвітні предмети, профільні загальноосвітні предмети, курси за вибором. Вчитель трудового навчання веде профільні загальноосвітні предмети і курси. Вивчення профільних загальноосвітніх предметів передбачає формування у кожного учня індивідуальної програми навчання.

Особливістю навчання є те, що воно ведеться в групах із змішаним контингентом учнів. Від учителя вимагається вміння розробляти нові принципи організації роботи учнів у групах, тому що традиційна класно-урочна система не відповідає технології, що використовується (навчання в групах змінного складу, змінюється від уроку до уроку, від предмета до предмета, використання лекційно-семінарських занять і практикумів).

Аналіз зарубіжного та вітчизняного досвіду профільного навчання показує, що одним із засобів реальної оцінки рівня підготовки учнів є портфоліо (портфель досягнень учнів).

Він дозволить враховувати результати, досягнуті учнем у різноманітних видах діяльності (навчальної, творчої, соціальної, комунікативної), що є практико-орієнтованим підходом в освіті. Портфоліо розглядається як потужний фактор творчої, проектної, дослідницької діяльності учнів. Збір портфоліо передбачає підвищення навчальної мотивації школярів, зацікавлених у накопиченні досягнень, додає більше відповідальності батькам і учням.

У профільній школі портфоліо має стати предметним і виступати еталоном, щодо якого має формуватися самооцінка учня. Важлива роль портфоліо – представити звіт з процесу освіти учнів, побачити "картину" значимих освітніх результатів у цілому, забезпечити відстеження його індивідуального прогресу в освітньому контексті, продемонструвати його здібності застосовувати на практиці набуті знання і вміння.

Робота з контролю за складанням такого портфоліо становить важливий напрямок діяльності вчителя трудового навчання профільної школи. Вона вимагає від учителя серйозної загально-педагогічної і дидактико-методичної підготовки.

Реалізація профільного навчання надає учням старших класів можливість вибору рівня навчання в рамках профільних напрямків і вимагає рівневої корекції змісту освітніх програм, а також рівневої організації освітнього процесу. Рівнева профілізація здійснюється через розробку індивідуальних навчальних планів.

У процесі формування індивідуальних навчальних планів можна виділити три основні етапи:

- попереднє складання основи навчального плану;
- остаточне коректування навчального плану на основі заявлених учнями профілів і комплектування класів або потоку;
- складання індивідуальних планів учнів і комплектування на їх основі профільних рівневих груп.

В організаційно-технічному плані найскладнішим етапом є третій етап. Тут кожен учень профільного класу повинен самостійно скласти свій особистий навчальний план. Якщо в технічних класах це зводиться до вибору темпу рівня вивчення профільних предметів, а також до вибору курсів, то в багатопрофільних класах спектр вибору зачіпає і базисну, і варіативну частину плану.

Для того щоб індивідуальний навчальний план був складений правильно і відповідав обраному учнем профілю, необхідно до кожного бланку навчального плану докласти покрокову інструкцію його заповнення, а також зразки можливих профілів, тобто кожному учневі видати комплект допоміжних документів. Крім того, як показує практика, більшості учнів потрібні індивідуальні консультації.

Кожен з індивідуальних навчальних планів підписується учнем, його батьками, класним керівником, затверджується адміністрацією школи і тільки тоді вступає в силу. Якщо в процесі навчання виникають питання про зміну навчального плану, то за заявою батьків це питання розглядається на педагогічній раді, і у виняткових випадках можуть бути внесені зміни, аж до зміни профілю, якщо вони не тягнуть за собою змін у розкладі.

Побудова допрофільних індивідуальних навчальних планів за своєю суттю відрізняється від профільних. Базисна частина цих планів інваріантна і обов'язкова для всіх. Варіативна частина складається з предметних курсів, що розширюють або поглиблюють базові знання. Курси згруповані за профільними напрямками. Кожен учень повинен додати до базисного навчального плану 3-4 навчальні години (в залежності від паралелі) з обраного допрофільного блоку. Ці години школярем вибираються на рік. У наступному навчальному році він може їх змінити або продовжити свій розвиток за обраним раніше напрямком. У перших числах вересня кожен учень основної школи разом з батьками заповнює бланк індивідуального навчального плану, в якому зазначає обрані ним предмети в одному з блоків-напрямів.

Висновки. Автори Концепції профільного навчання [2] припускають, що вивчення нової інтегративної освітньої галузі "Технології" включає розділи, що охоплюють базові найпоширеніші і перспективні технології та методику, яка передбачає творчий розвиток учнів у рамках системи проектів під керівництвом спеціально підготовлених учителів при наявності адекватної навчально-матеріальної бази, дозволить молоді набути загальнотрудові та частково спеціальні знання й вміння, забезпечити інтелектуальний, фізичний, моральний та естетичний розвиток учнів та їх адаптацію до сучасних соціально-економічних умов.

Досягнення цих цілей вимагає підготовлених педагогів, що володіють технологічною культурою, мають широку інженерну підготовку і є висококваліфікованими фахівцями у певній галузі технологічного профілю.

Література

1. Воронина Е.В. Профильное обучения: модели организации, управленческое методическое сопровождение / Е.В. Воронина. – М: 5 ЗА ЗНАНИЯ, 2006. – 11 с.
2. Концепція профільного навчання в старшій школі: Затв. рішенням колегії М-ва освіти і науки України від 25.09.03 № 10/12-2 [АПН України. Ін-т педагогіки] / Уклад.: Л. Березівська, Н. Бібік, М. Бурда та ін. // Інформ. зб. М-ва освіти і науки України. – 2003. – № 24. – С. 3-15.

В. П. Курок

ОСОБЕННОСТИ ТЕХНОЛОГИЧЕСКОГО ПРОФИЛЯ УЧЕБЫ УЧЕНИКОВ ОБЩЕОБРАЗОВАТЕЛЬНОЙ ШКОЛЫ

Резюме

В статье рассматриваются особенности организации технологического профиля учебы учеников общеобразовательной школы в контексте инженерной подготовки будущих учителей трудовой учебы. Раскрытое понятие "профильная учеба", обнаружены цели, формы допрофильной подготовки и профильной учебы учеников.

Ключевые слова: профильная учеба, допрофильна подготовка, образовательная отрасль "Технологии", практически ориентированные курсы

V. P. Kurok

THE COMPREHENSIVE SCHOOL PUPILS TECH TUITION PECULIARITIES

Summary

The article reviews the comprehensive school pupils technical tuition profile organization in the context of future LT teachers engineering tuition. The profile tuition term is defined, the pre-profile training and profile tuition forms and purposes are also revealed.

Key words: profile tuition, pre-profile training, engineering education branch, practically oriented studies/courses.

УДК 37.035.3

Н. В. Слюсаренко, Г. М. Гаврилюк

МЕТОДИЧНІ АСПЕКТИ ОРГАНІЗАЦІЇ ПРОЄКТНО-ТЕХНОЛОГІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ УЧНІВ НА УРОКАХ ТРУДОВОГО НАВЧАННЯ

У статті висвітлено питання застосування проектного навчання в процесі трудової підготовки школярів. Подано орієнтовну структуру діяльності учнів у процесі реалізації на уроках трудового навчання творчих проєктів та методичні рекомендації щодо їх запровадження у навчальний процес загальноосвітніх навчальних закладів, що дозволить учителю трудового навчання використовувати їх зі знанням справи.

Ключові слова: трудове навчання, проектно-технологічна діяльність, структура проєкту, етапи проєктування, творчий проєкт, методика проектної діяльності, навчальний процес.

Постановка проблеми. Одним із провідних напрямів реалізації сучасного змісту трудового навчання є проектно-технологічна діяльність. В основі проектного підходу лежить розвиток пізнавальних навичок, унікальності та самобутності кожного школяра, його творчого мислення, наполегливості, спрямованості на кінцевий результат, уміння самостійно конструювати свої знання і орієнтуватись в інформаційному просторі, що дозволяє кожному учневі будувати власну освітню траєкторію [3].

Аналіз останніх досліджень. Проблемам застосування проектно-технологічної діяльності на уроках трудового навчання присвячено багато наукових праць. Так, історіографію методу проєктів простежуємо у працях П.Архангельського, Д.Дьюї, В.Ігнат'єва, В.Кіппатрика, Є.Коллінгса, М.Крупеніна, Н.Крупської, Б.Левітана, С.Редді, С.Шацького, В.Шульгіна та ін. Загальні основи проєктування розглядалися в працях Т.Антонюка, В.Безрукової, В.Бондаря, О.Киричука, А.Лігоцького, Ж.Тощенко, Є.Полат. Окремі питання використання методу проєктів